

Федір Стригун в ролі Миколи Садовського у виставі "Марія Заньковецька" І. Рябокляча, режисер Олекса Рінко, Львівський театр ім. М. Заньковецької, 1972.

Ви вірите в переселення душ? У те, що наші пращури знову й знову повертаються до нас у новому тілесному костюмі (часто дуже подібному), щоб завершити незавершену справу? Не вірите? Тоді ось вам одна сучасна історія.

Стрункий чорнявий хлопчина з Черкащини, з тої щедрої землі, що дала Україні Кобзаря, артистів Костя Степанкова, Нонну Копержинську, Галину Яблонську, Марата Стороженка та багатьох інших митців, змалечку охоче грав у сільській самодіяльності (восьмирічний хлопчик у виставі "Дай серцю волю, заведе в неволю"), вигравав на баяні, солов'їно співав і зачаровано читав п'єси Карпенка-Карого, Кропивницького, Старицького – всю драматургію, яка тільки траплялась у сільській бібліотеці.

У шістнадцять років, закінчивши школу, поїхав до Києва вступати в театральний інститут, не маючи жодної уяви про те, що це за чудасія. Товариша по ночівлях на вокзалі, ставного Павла Морозенка прийняли, а він дістав одкоша, бо був малий і без читацько-акторської програми.

Повернувся в рідне село, пішов працювати комбайнером. Яюсь, за один день, заробив одинадцять трудовнів, а ввечері, змучений, ліг горілиць на тиху озерну воду, здивився на тьмяніюче небо, на перші зорі – тіло налилося теплою легкою свіжістю, душа злетіла до молодого місяця... і хлопчина відчув, що без високости духу, без мистецтва йому не жити.

Зробили його завклубом – гармоніст, "артист", співун, паливода, перший парубок у своїй Томашівці Уманського району. Повага земляків, які завжди шанували мистецький хист у людини, дуже тішила. А тут ще потрапила до рук книжка про життя і творчість Марка Лукича Кропивницького, з якої довідався, що корифеї українського театру ніде не вчи-

На світлині – учні початкової школи с. Томашівка, 1947 р., у нижньому ряді крайній праворуч – Федір Стригун.

До 85- річчя Національного академічного українського драматичного театру імені Марії Заньковецької

Валентина ЗАБОЛОТНА

РЕІНКАРНАЦІЯ

Incarnatio (лат.) – втілення

Re (лат.) – означає повторність, відновлення.

лися фаху, а попри те уславили рідну сцену по всіх усядах. То й він без спеціальної освіти обійдеться.

Та коли потрапив "в область", до Черкас, і вперше побачив справжній професійний театр – пропав навіки. Запах куліс, фарби, гриму, яскраве світло, юрма глядачів причарували серце й душу. І стало ясно – треба таки вчитись. Улітку 1957 р. студентом першого курсу акторського факультету майстерні професора Володимира Олександровича Неллі (Неллі-Влада) було зараховано й Федора Стригуна.

Рівно через тридцять років по тому, народного артиста, лауреата Шевченківської премії, заньківчанина Ф. Стригуна призначили художнім керівником його рідного Львівського академічного театру імені Марії Заньковецької. І пішов Федір Миколайович за благословенням до свого творчого

Борис Романицький (ліворуч) та Федір Стригун після вистави “Богдан Хмельницький” О. Корнійчука.

вчителя і багаторічного партнера, фундатора цього театру, що близько знав Миколу Садовського та інших корифеїв української сцени, – до Бориса Васильовича Романицького. Доживаючи віку, Романицький страждав на склероз і тому, мабуть, його устами промовляли вже інші, таємні вищі сили. Коли старому сказали, що театром керуватиме Федір Миколайович, він сказав: “Микола? Цей зможе...”, – явно плутаючи Федора Стригуна з Миколою Садовським...

Ось вам реінкарнація першого керівника стаціонарного українського театру, видатного актора й режисера, що якось цілий сезон працював у Львові, в “Руській бесіді”, уродженця українського села, чоловіка Марії Заньковецької Миколи Карповича Садовського – у керівника театру імені Марії Заньковецької, видатного актора й режисера, уродженця українського села Федора Миколайовича Стригуна. І прізвища у них на одну літеру, і Федір наче син Миколи...

Це з Миколи Тобілевича (Садовського) його старший брат Іван (Карпенко-Карий) писав образ Івана Барильченка, який у “Суєті” обирає шлях професійного артиста, а в “Житейському морі” вже є славетним майстром сцени. В обох п’є-

сах (виставах заньківчан) Федір Стригун зіграв цю роль з дивовижно переконливим зануренням у складний характер Івана (чи Миколи?). А в п’єсі І. Рябокляча “Марія Заньковецька” вже вийшов на сцену в образі самого Миколи Садовського – на диво подібний до нього і зовні, і внутрішньо.

Та Федір Миколайович жив, живе, діє і діятиме в цілком інших реаліях соціально-політичної, національної, економічної, мистецької дійсності. І тому шлях у нього свій, хоча, мабуть, Садовський поведився б на його місці подібним штибом...

В театральному інституті Федір навчався з азартом і жадобою. Це були щасливі чотири роки бурхливого інтелектуального, культурного і професійного зростання під крилом видатного педагога, режисера-психолога, що починав у Марджанова в Києві, елегантного мужчини й ерудита, славетного, чуйного, тонкого Неллі-Влада. Серед педагогів – асистент Неллі Микола Писар, тонкої душі людина, легендарна, славетна своїми афоризмами І. С. Радовська (російська література), В. О. Хорол (західний театр), парадоксалістка і друг студентів, мудра й витончена О. І. Стуруа (філософія). А компанія навкруги! Паралельно і в тісному контакті з акторами вчилися режисери й театрознавці. Незабутня Рима Степаненко, що у “відлигу” 60-х спробувала повернути на сцену Миколу Куліша, його “Маклену Грасу” і розплатилася за свою режисерську сміливість смертельним інфарктом. (Ф. Стригун не так давно поставив дипломну виставу зі своїми студентами – “Маклену Грасу”). Покійний Геннадій Макарчук уславився як театральний педагог, завідувач кафедри інституту культури і проректор рідного театального. (Ф. Стригун теж успішно займається театальною педагогікою). Лев Житницький – авторитетний режисер у Росії. Валентин Десятирик – головний режисер телебачення в Дніпропетровську. Та й театрознавці тепер на ключових місцях у театральному процесі України. А на курсі Стригуна та поруч вчилися видатні нині артисти – А. Паламаренко, Т. Малишевська, А. Роговцева, О. Голобородько та інші. Учителі і “компанія” визначають формування особистості кожного з нас...

Завершилось це щастя чотирма “дипломними” – головними! – ролями. Назар (“Назар Стодоля” Т. Шевченка), Микита (“Влада темряви” Л. Толстого), Лікар (“Пан де Пурсоньяк” Ж.-Б. Мольєра), і ще був світлий радісний радянський юнак у “Сліпому щасті” А. Кузнецова. І вже тоді стало зрозумілим, що театральний інститут випускає молодого актора неабияких творчих перспектив. У Стригуні вражала могутність темпераменту, романтична осяйність, природність сильних відкритих почуттів, міцна, але пластична статура і чоловіча краса українського козацького типу, широкий діапазон, насиченість і кантиленність оксамитового голосу, виразність рідного природного слова і легкий серпанок гумору на характері вияву внутрішнього ества. Таким чином, український театр одержав ідеального актора високого традиційного гатунку, уособлення класич-

Федір Стригун у дипломних роботах (згори до низу): Стась – “Сліпе щастя” А. Кузнецова, Штайна; Микита – “Влада темряви” Л. Толстого; Назар – “Назар Стодоля” Т. Шевченка.

ного українського чоловічого типу, добре обтесаного культурою і фаховими навичками, наповненого знаннями і любов'ю – до світу, до батьків, до смачних “мантуликів”, до рідної землі, до її людей, до її жартів і пісень, її минулого й майбутнього, яке очікувалось світлим і справедливим, до театру...

А театр зустрів молодого актора важкими випробуваннями й руйнацією ілюзій. Поїхав працювати в Запоріжжя – хотілося припасти до джерел козаччини, відчутти в собі відлуння славетної минувшини України, щось важливе зрозуміти в житті, стоячи на Дніпрогесі, гуляючи Хортицею, сидячи “під січовим дубом”, омиваючись хвилями Дніпра. Запорізьким театром (тоді імени М. Щорса) керував відомий в Україні талановитий режисер Володимир Магар. За перший сезон довелося зіграти підряд десять ролей – прем'єр і вводи. Замучили виїзні вистави. Довелося забути про копітку працю над роллю, як учили в інституті, про завчасну підготовку до вистави, настроювання на неї, про акторські тренажі та інші витребеньки системи Станіславського. Але, мабуть, добре вчив Неллі-Влад, бо всі ці фахові прийоми закарбувалися в підсвідомості, увійшли в природу молодого артиста. Стригун просто навчився все це робити швидко і майже механічно. Як не витрачають часу водії на думання про те, куди переставляти ноги і що робити руками, коли автомобіль мчить дорогою.

Радісних приємних хвилин Ф. Стригуну теж вистачало. Перші справжні успіхи у справжнього глядача. Розповіді старих акторів про їхню молодість, коли вони грали разом із корифеями і славетними українськими акторами. Цікава робота з молодим режисером Володимиром Ткаченком над пересічною сучасною п'єсою драматурга Мокрієва. Нарешті, прийшло і шалене кохання – відбив у Ткаченка навіки свою Тасю Литвиненко, чарівну смаглявку з ямочками на щоках і дзвінким голосом, забрав її разом із Володимиром сином (згодом знайшовся і спільний синочок Назар) і молода сім'я... виїхала з Запоріжжя.

Куди? Очі гляділи і у Вінницю до Федора Верещакіна, і поглядали на захід, на Львів. Наслухались про театр імени Маоїї Заньковецької від старих заньківчан, які лишилися в Запоріжжі, коли цей театр після війни перевели до Львова. Туди й поїхали молодята. Стригун і зараз каже, що працював усе життя в одному театрі – “заньковецькому”.

Тут ще застали уславлених фундаторів театру і знаменитих зірок тодішньої трупи – Б. Романицького, В. Яременка, Н. Любарт, Н. Доценко, В. Данченка. Тут працювали відомі режисери – Сергій Сміян, що потім очолив столичних франківців, Олексій Ріпка, асистент у якого зразу став працювати невгамовний Стригун, Сергій Данченко, який вивів заньківчан на першу позицію в театральному світі України, бунтар Володимир Опанасенко, згодом розчавлений радянською ідеологією. Їхні режисерські методи не тільки збагачували палітру актора Федора Стригуна, а й розвивали в ньому мислення постановника, творця вистави. Це стало в пригоді, коли Федір Миколайович при загрозі творчого розвалу трупи взяв на свої міцні рамена тягар художнього керівництва театром (1987) і вдався до режисури в ситуації її дефіциту.

Стригун-режисер виявився майстром психологічного парадоксу, що виростає з абсолютної логічності характерів, подій і ситуацій п'єси. Він уважно вдвлявся у драматургічний матеріал своїм свіжим, пильним оком, звертав увагу на подробиці обставин, мотиви вчинків, свідомо “забуваючи” про славних попередників і власні роботи в хрестоматійних п'єсах. Він ставив собі наївні, але ключові питання типу – а він їй що? а вона йому що? – і тоді знайомі тексти розкривали свої несподівані підтексти, диктували своєрідні стилі, ставали сучасними, гостро проблемними.

Скажімо, “Безталанна” – це ж приміське село (!), і саме в цій обставині криються мотиви вчинків і характерів персонажів. Або “Хазяїн” – чого так вчащає до “нового українця” Пузиря вишуканий пан Золотницький, що явно зневажає сусіда? Та ж у Терентія дружина – витончена красуня, що з ядучим прихованим гумором дарує нелюбому чоловікові халат, розцяцькований бурячками й овечками. І напрошується паралель з учителем Калиновичем, закоханим у гімназистку Пузирівну, яку батько хоче видати за Чобота. Мати – за Пузирем, дочка – за Чоботом...

А “Народного Малахія” Стригун ставив і грав явно про себе – про чистого серцем романтика, який щиро і наївно вірить у світле майбутнє, абсолютну справедливість і вселенську любов. І розбиваються ці мрії об реальність життя – старого радянського тоталітаризму і юної української демократії дилетантів. А він усе вірить.

Якби не вірив, не вдався б до творчо-зухвалого проекту вистави “У.Б.Н.” (Український буржуазний націоналіст), де в ролі Красівського показав кінець історії Малахія Стаканчика, який пройшов пекло радянських таборів, діждався вимріяної незалежності України і... добровільно зник на узбіччі життя, щоб очі його не бачили скаліченої ворогами і друзями мрії.

Надія Доценко, Василь Яременко та Федір Стригун у виставі “Суєта” І. Карпенка-Карого

Федір Стригун – Отелло у виставі “Отелло” В. Шекспіра, режисер Алла Бабенко, 1985 р.

За цю правду про нас, нинішніх, Стригун сповна дістав по потилиці й по серцю і від “друзів”, і від ворогів, від ЗМІ та чиновництва. Ледве втихомирились.

...Вечір. Темно, тихо і порожньо в Театрі ім. М. Заньковецької. Вихідний день. Світиться лише гримерна Стригуна. Сидимо, кавуємо, Федір Миколайович читає вголос віршовану п'єсу “Андрей” про Шептицького, яку написав учитель з-під Києва. Тексти недосконалі, видовища ніякого. Чи ставити? А як прийме духовенство? – це не жарт. А світська громада – від начальників і спонсорів до глядача, що приніс свої “криваві крейцери” за квиток? А вже чую – поставити. І поставив. І сам зіграв. Усю виставу сидить у кріслі. Тільки руки – мізансцени. Тільки голос – життя. Розповідає, що на гастролях в Америці виставу грали без декорацій (вони і на стаціонарі скромно-концертні) – просто в маленькій церкві для кількох десятків прихожан. От тоді і трапилось чудо – ніколи не грав із таким натхненням і піднесенням, відчув у собі Шептицького, пастиря, поводиря, лідера.

Лідер – це зерно особистості Стригуна. І як митця, і як людини. За ним ідуть партнери, актори і весь колектив театру, за ним і пліч-о-пліч із ним крокують товариші, колеги, друзі, а їх багато. За ним і справді можна йти, куди поведе, на край світу, заплосивши очі...

Краще очі все ж таки розплющити. Щоб бачити силу і слабкість цієї живої, і, як кожна нормальна особа, грішної в чомусь людини. Одна з помітних слабкостей Стригуна в

тому, що він помиляється в людях, бо первинно вірить їм, співчуває, кидається на допомогу, мірєя собою, своїм масштабом – таким виростила його земля. Дехто вміло користується з того. На жаль, біля цього українського “мавра” трапляються різні “яго”. А він, покусаний ними, струшує їх із себе, крокує залізує душевні рани гумором чи новою роботою і чимчикує собі мистецьким шляхом в силі і надії.

Треба розплющити очі, щоб побачити височінь акторської майстерності і могутнє випромінювання особистості Стригуна в шаленстві його дона Жуана (“Камінний господар”) і в глибокій трагедії Отелло (В. Шекспір), у плейбойстві Доменіка Соріана (“Філумена Мартурано”) і життєлюбстві Виборного (“Наталка Полтавка”).

Домінантою його акторської теми є лідер, що всупереч обставинам, на власний мудрий розсуд бере на себе вирішення долі людей, народів і своєї особистої. Його герої – хазяї життя, власного і чужого. Зі знаком плюс чи мінус – то інша справа. Тому артист Федір Стригун такий органічний у ролях державців – гетьманів Полуботка, Хмельницького, Мазепи, митрополита Шептицького, циганського ватажка Андронаті, короля Річарда III. У цих ролях без пафосу не обійтись. Але пафос Стригуна не ходульний, а природний, легкий, летючий, як птах у високості – просто в нього такого масштабу думки, такої сили почуття, такої величі душа.

У ролі Малахія у виставі “Народний Малахій” М. Куліша, режисер Федір Стригун, 1990 р.

